List 33. **NOVICE** Tečaj XXXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 18. avgusta 1875.

Obseg: O krompirji, ki letos hudo gnjije. — Ali je res kmetijskih zbornic treba? (Konec.) — Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. (Dalje.) — Slovensko slovstvo. — Note na papirji ne bodo rešile Ercegovine in Bosne Turškega jarma, le puška ji more. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O krompirji, ki letos hudo gnjije.

Letos se od vseh strani sliši, da krompir hudo gnjije in črní. Vzrok temu je nenavadno in dolgo deževanje meseca julija. Mokrota jako pospešuje rast krompirjevo — nekatera stebla na vrtu, h kolu privezana so zrastla poldrugi seženj visoko; al ona širi tudi bolezen, kajti vlažnost je ugodna napravi malih glivic, in kakor sploh trdijo izvedeni možje, je krompirjeva bol mala gliva, ki se kaj hitro množi.

Vendar se do dobrega ne zna, kaj je prav za prav krompirjeva kuga. V gnojnih tleh je sploh več bolezni kakor v pustih jalovih. Nasvetujejo nekateri, naj se krompir v suhem toplem vremenu izkoplje in na solncu pusti, da malo zvene; al tisti, ki je količkaj načet, isto tako naprej gnjije, zdrav pa se res tako bolj ohrani. Drugi pravijo, naj se dene na suho, in slame ali stelje vrh njega, ter se ta slama z drugo nadomestuje, kedar se je prva one vlage, ki iz krompirja puhtí, navzela. Pri vsem tem gre mnogo krompirja pod zlo, in mnogi bi bolje storili, kaj druzega saditi kakor krompir.

Jaz ne pritrjujem besedi francoskega kralja Ljudevita XVI., katere je bajè rekel gosp. Parmentier-u, prvemu sadivcu krompirja na Francoskem: „Francoska vam bo enkrat hvaležna za to, da ste iznašli kruh ubozih.“ Pa tudi kletev italijanskega profesorja Mantegazza: „maledette patate“! ni nobenemu pametnemu človeku po godi. Prostemu kmetu je krompir velik dar božji, kedar zarodi, pa tudi velika šiba božja, kedar gnjije.

Kaj storiti? Prodati se ne more vse na enkrat, a včasi se zgodí, da krompir, ko ga iz daljnih krajev v mesto peljejo, po poti gnjije, in ves trud je zastonj. Nekateri ga porabijo za krmo prešičem; al to, kar vam ni zdravo, tudi živali ne more vselej koristiti.

Kaj torej? Dve stvari bi nasvetoval našim kmetovalcem, da vendar nekaj dobé tudi od „črnega“ (trdo gnjilega) krompirja.

Iz onega krompirja, ki je še le načet, torej ne še ves gnjil, naj se, kar je bolnega, hitro otrebi, ostalo zdravo naj se dobro skuha in olupi, ter se do dobrega zmečká, potem se na vsak funt zmečkanega krompirja dodá ali primeša četrt funta moke. Iz tega naj se vmesi krompirjevo testo, naj se z valjarjem raztenji, v rezance (nudeljne) zreže in posuši. Tako se napravi prav dobra hrana, ki je prav okusna, naj se že prigotovi in skuha na mleku ali z mesno juho. Skuhana, osoljena in sè sirom potrošena zabeljena ima ves okus laških makaronov. Saj menda tudi rabijo mnogo krompirja v tovarnah močnatih jedí. Nek pekarsk družnik iz Trsta mi je pravil, da njegov gospodar vsakim 100 funtom moke daje 30 funtov krompirjevca primešati, in prav okusen kruh napravi, ki pa poleti hitreje splesne, ako se kmalu ne povžije. Ako se tako posušeno testo zopet zmelje, dá rumenkasto moko, primerno za najbolje pečivo.

Kdor noče krompirjeve moke in kruha, pa lahko porabi tudi po gnjilini sčrneli krompir na napravo skroba (štirke, Stärkemehl). Najprej se krompir dobro opere in ostrže ali obreže olupek, potem na navadnem kuhinjskem strgalu (ribežnu) zriblje, z vodo nameša in dobro zdrozga. Oni močnik krompirjev se potem skoz prteno ruto precedí v snažno posodo, in dobro izžme. Na dnu posode je lepa bela štirka (skrob), ki se je, ker je bolj težka ko voda, vstanovila, ako vse skup pustiš eno uro ali več na miru stati, in grdo vodo ocediš. Če je še kaj nesnage nad skrobom, zdrozaj še enkrat v čisti vodi, da postane ko mleko, in to zopet precedi, pa bo naposled zopet se vsirilo, da nekaj časa na miru pustiš. Iz 1 funta krompirja se dobi pol kvarta (osmino) štirke. Res je to malo, a vendar bolje, kakor ves krompir v gnoj vreči.

Kaj pa s štirko početi? Iz nje se dá napraviti krompirjev „zago“. Kedar je skrob še moker in vlažen, precej ko se je voda ocedila iz njega, se dene na drateno sito in skoz pretlači, da postane zrnast. Ta zrnica se denejo kuhati na vroči vodni sopar, in se tako z lepom (kleister) prevlečejo, da postanejo lepo prozračne, to je krompirjev „zago“. Tak zago se od Izhodnje-indiškega zago, katerega delajo iz palminega stržena, čisto nič ne razločuje.

Če je krompir zdrav, pa je vendar nevarnost, da ne začne gnjiti, se tudi na drug način krompirjev zago iz njega napravlja. Skuhaj krompir, olupi ga in še gorkega ga zdrozgaj s kakim spodaj širokim polenom (bàtom), da shlapi voda, če je je še kaj v krompirji. Na to se kaša krompirjeva pomeša s suhim skrobom krompirjevim ali z malo moke, ter se trdo vmesi. Iz tega testa se napravijo mali hlebčeki, ki se na ribežnu zribljejo. Zmrvljen drobiž se raztegne na dilji ali plohu in se gulja z drugim plohom povrh, dokler se napravijo okrogla zrnica, ki se potlej dobro posušijo. Ako se zrnica s čisto mrzlo vodo malo operejo in potem pri ognji

posušé in strdé, imaš krompirjev „zago“, ki se dá hraniti leta in leta nepokvarjen.

Tudi zmrznjeni krompir, ki ni več za kuho, in, ako se odtopi, kaj rad gnjije, se dá vporabiti za napravo skroba, kajti v takem krompirji se celice stržejo ter sok jame gnjiti, a skrob je nepokvarjen.

Ubogim kmetom najbolj kaže si tako pomagati, da napravijo iz krompirja moko ali zago. Večim posestnikom pa, ki imajo dovelj žita za vsakdanji kruh, je svetovati, da napravljajo krompirjev skrob, kajti iz njega (skroba) delajo v novejših časih mnogo žganja in piva (pira), ki je jako dobro in se nič ne razločuje od ječmenovega piva. Dr. Bach („Studien u. Lesefrüchte aus dem Buche der Natur“ II. Bd.) nasvetuje pivovarjem, naj iz krompirjevega skroba delajo pivo, kajti 1) prihrani se na zemljišču prostora. Ista njiva dobro obdelana, bode dala štirikrat več krompirja in skroba za pivo, kakor če se z ječmenom obseje za pivovarno; 2) rabi se manj prostora za shrambo skroba, kakor za ječmen; 3) krompirjev skrob se lahko ohrani leta in leta nepokvarjen, ter zamore v gladnih letih nadomestiti moko iz žita.

Napravljajo pa iz krompirjevega skroba tudi sladkor (cuker), ki pa se nerad strdi ali kristalizuje, ter ostane sluzni cuker (sirop). Najbolje žganje delajo iz krompirjevega sladkora, kakor ga tudi rabijo v sladkornicah (pasticerijah) in po dr. Gall-ovi metodi za galizovanje, to je, zboljšanje kislega vina. Na Nemškem, posebno v Šleziji, napravljajo iz krompirja vino, katero prodajajo pod imenom „ogerskega vina“, da, celó za Madera-vino. Tega pa pošteni Slovenci nimajo potrebe, kajti imajo dobro izvrstno vinsko kapljico iz grozdja. M. S. *)

Ali je res kmetijskih zbornic treba?

(Konec.)

Ako nadalje trgovska zbornica v Hebu povdarja posebno to, da je v centralnih in subvencijskih odborih večina takih mož, ki niso kmetijski gospodarji, moramo jej kar naravnost povedati, da se je, vsaj kar se tiče naše dežele, prav zeló zmotila; razun blagajnika in še enega vsestransko izvedenega pravnika, ki razmere naše dežele izvrstno dobro pozná, so vsi drugi odborniki skušeni gospodarji; tako je v centralnem odboru in tako je tudi v odborih kmetijskih podružnic. Trgovska zbornica v Hebu naj drugikrat, kedar bo zopet imela kaj očitati kmetijskim družbam, navede boljše in tehtnejše vzroke v dokazovanje svojih trditev, nego so dosedanji.

Kdor tedaj vse to le površno prebere, kar je trgovska zbornica v Hebu naštela, da bi dokazala potrebo posebnih kmetijskih zbornic ali pa odsekov v zbornicah trgovskih, pripoznati mora vsak, komurkoli je znana uredba kmetijskih družeb in njenih pravil, da so vsi ti razlogi popolnoma prazni in puhli; le en sam razlog bil bi resničen, in prav ta brž ko ne je „novo idejo“ kmetijskih odsekov v trgovske zbornice poklical v življenje. Glasí se pa omenjeni razlog tako-le: „Po posebnih kmetijskih odsekih v zbornicah trgovskih zmanjšali bi se nadavki, ki jih plačujejo obrtniki v zdrževanje trgovskih zbornic.“

Kakor se vidi, govorí tukaj častita trgovska zbornica v Hebu kakor Cicero „pro domo sua“ in lepo bi se imeli zahvaliti kmetijski gospodarji, posebno manjši posestniki, ako bi se jim vrh tega, da so že tako čez in čez preobloženi z davkom, naložil še poseben davek za trgovske zbornice!

Ali je pač trgovska zbornica v Hebu že katerikrat vzela v poštev, če je to, kar je storila ona za trgovske in obrtniške koristi na Českem, toliko vredno, kolikor znesejo priklade na davek, ki so jih plačevali dosihmal trgovci in obrtniki za vzdržanje trgovskih zbornic? Ali misli to breme tudi še kmetijskim gospodarjem naložiti? Pač bi bilo nespametno, da bi morali zastopniki kmetijstva samo zavoljo tega sedeti v kmetijskem odseku, da bi dobili taki možje iz trgovstva in obrtništva večino, ki o kmetijstvu prav nobenega pojma nimajo!

Vsi ti na tanko prevdarjeni razlogi, ki smo jih tukaj našteli, kažejo dovolj jasno, da bi bila za povzdigo kmetijstva gotova nesreča, ako bi se za zastopanje kmetijskih zadev naredili v trgovskih in obrtnijskih zbornicah posebni odseki; pa bi se tudi, vsaj v naši deželi, med kmetijskimi gospodarji zbudila velika nejevolja, ako bi se jim na davek, katerega imajo že tako preveč, naložile še priklade za vzdrževanje trgovskih zbornic.

Gotovo je tudi res, da taki možje, ki iz golj ljubezni do kmetijstva v družbo kmetijsko stopijo in prostovoljno letne doneske odrajtujejo, več koristnega za kmetijstvo storé, nego taki, ki po vpeljanih volitvah radi ali neradi v take odseke ali zbornice pridejo.

Ako bi se pa zgoditi utegnilo, da bi zopet ravno tisti možje, ki so bili do zdaj od občnih ali pa podružničnih zborov v glavne ali podružnične odbore izvoljeni, prišli potem v kmetijsko zbornico, imela bi dežela zopet ravno iste kmetijske zastopnike, toda s tem razločkom, da bi potem kmetijski gospodarji morali plačevati nov davek, katerega jim zdaj plačevati ni treba.

In kako revno podobo bi imel kmetijski zastop v trgovskih zbornicah, ki bi znabiti štel le kakih 4—5 mož, v primeri z dosedanjimi glavnimi odbori kmetijskih družeb, katere imajo, razun glavnega odbora tudi še v podružničnih odborih cele dežele, svoje zastopnike in svetovalce, katere glavni odbor v vseh važnejših kmetijskih zadevah za njihovo mnenje in nasvèt poprašuje.

Nadalje se ne smé misliti, da bi bile kmetijske družbe suhoparne birokratične naprave, kakor so zbornice trgovske današnji dan, katerih delovanje ne sega dalje, nego do zelene mize med štirimi stenami kake uradniške pisarnice. Kmetijske družbe so učiteljice poljedelstva; one djansko podpirajo kmetijske gospodarje z različnim seménjem, sadnim in murbovim drevjem; delajo skušnje z nasétvami; izdajejo poučne časopise in knjige; vzdržujejo in podpirajo kmetijske učilnice, podkovne šole itd.

Vse to pa izvršujejo s toliko večo gorečnostjo, ker jih vodi zavést, da so ob enem tudi zaupnice in svetovalke sl. c. k. vlade.

Vse to omenivši in ker se je tudi kmetijski shod na Dunaji, poklican od c. k. ministerstva za kmetijstvo, enoglasno odločil zoper napravo kmetijskih zbornic, mora glavni odbor družbe kmetijske Kranjske zdaj še toliko bolj protestovati zoper ono polovičnost, katero misli trgovska zbornica v Hebu pod naslovom: „kmetijski odseki“ v trgovske zbornice vriniti.“

---

*) Ponudba jako draga! Prosimo. Vred.

Novi Kranjski panj
po Dzierzonovi osnovi.

Spisuje Luka Porenta, župnik in čebelar v Bohinji.

(Dalje.)

Ako so tvoji plemenjaki, katerim si meseca maja in junija tako drujce jemal, okoli kresa še zeló močni, potem pa proti koncu junija še vsakemu en cel prvi roj vzemi, kakor sem zgoraj pod štev. 1 povedal, ko sem o narejanji prvih rojev govoril. Štirnajst dni potem pa, ko si plemenjakom prve roje vzel, moraš zopet na to paziti, ali ti ne bo eden ali drug peti začel; ta ti bo potem skoraj gotovo okoli srede julija meseca še sam s pevko rojil.

Če pa letina ni dobra, in tvoji plemenjaki, katerim si meseca maja in junija drujce jemal, okoli kresa niso tako močni, da bi lahko vsakemu enega prveca vzel, bodo gotovo tako močni, da boš lahko vsakemu proti koncu junija enega celega drujca vzel, in sicer tako, kakor sem ravno poprej pod štev. 1 omenil, ko sem razlagal, kako se drujci delajo.

Ako se ti pa ne poljubi, da bi vselej, kedar kacega drujca tako delaš, vsih 5 ali 6 plemenjakov odkrival, moreš pa tudi tako-le delati: Vzemi le enemu plemenjaku kaka dva sata, in postavi ju s čebelami in zalego v prazen panj, potem pa še pri druzih plemenjakih toliko čebel naberi, kolikor jih potrebuješ, da bo drujec zadosti močan. Naberi si pa že potrebne čebele tako, da jih iz končnic svojih plemenjakov nameteš, al pa da jih na medene satove naloviš, ti jih ni potreba za kake pol ure v drug prazen panj zapirati, da bi se poprijaznile in spoznale, da matice nimajo, kakor takrat, kedar kaki prvi roj iz raznih panjev delaš, ampak spravi jih naravnost v oni panj, v katerem že dva sata s čebelami in zalego imaš, ker si namreč vse tako nalovljene čebele le iz tacih plemenjakov vzel, kateri vsi še stare matice imajo, se ti ni treba prav nič bati, da bi se med sabo kaj sklale, pa tudi ne, da bi ti matico umorile, ker je še nimajo, ampak jo bodo še le leči začele.

Delaj pa že drujce tako ali tako, vsakemu dodaj potem, kedar bo narejen, še nekaj praznih satnikov ali romčekov, da bo lahko brž naprej delal, in prenesi ga za nekaj časa v kak drug ulnjak. Če vendar pri ulnjaku, v katerega svoje narejene roje prenašaš, nimaš nobenega človeka, da bi na nje pazil, potem pa moraš za to skrbeti, da svoje narejene drujce čez kacih 10 ali 12 dni zopet nazaj domú spraviš. Čez 10—12 dni bodo čebele na panjove, iz katerih so bili roji vzeti, že toliko pozabile, da se bo le malokatera več nazaj v stari panj povrnila. Znalo bi se ti namreč prigoditi, da bi eden ali drugi tvojih narejenih drujcev, posebno če si bolj močne delal, potem, kedar si bodo mlade matice izlegli, še sam od sebe rojil, in tako bi ti lahko več ali manj tacih rojev všlo, ako bi svoje narejene drujce predolgo časa brez čuvaja v tujem ulnjaku pustil.

(Dalje prihodnjič.)

Slovensko slovstvo.

Rodoljubna opazka.

Gledé pisave domačih krajev gremo na roko svojim nasprotnikom; začeli smo sami izpodrivati domača imena in vrivati slovenskim trgom in vasem ptuja imena.

Sedaj berete večkrat bodi-si v koledarjih ali pa v kakem slovenskem listu, na priliko: Servola namesto Škedenj, v Dekanih namesto v Pasji vasi, v Mujah namesto v Milah, Portule namesto Operto, Ospo namesto Osp.

Nekdaj je slovenski živelj toliko vplival, da domača imena slovenskih krajev so rabili tudi inostranci, predelali so jih le toliko, da korenika je ostala slovenska, le končnica bila je primerna inemu zvuku, na priliko Pasja vas = Pšianum ne Villaducaina, Rodik = Rodichianum, Vrem = Urem, Trst = Trieste. Bodimo dosledni inače iz Slovenije si lahko napravimo „Tabula rasa“.

---

* *Mali prirodopis s podabami za narodne (ljudske) šole in za prvi poduk na viših dekliških šolah.* Spisal prof. dr. Evgen Netoliczka, poslovenil Ivan Lapajne, nadučitelj v Ljutomeru. V Bernu 1875.

Prirodopisi, obširnejši ali krajši, mladini šolski ali gospodarjem namenjeni, s podobami so ena leta že na dnevnem redu, in prav je to. Natoroznanstvo je vsacemu človeku potrebno, podobe pa mu pot gladijo v razne kroge. Bodi otrok ali starec, rad gledaš po podobi razjasnjeno, kar suha beseda učí. Ni tedaj odveč, da je prof. Netoliczka za ljudske šole in vzlasti za dekliške zložil novo knjižico z obilnimi podobami živalstva in rastlinstva s kratkim dodatkom rudninstva. Gosp. Lapajne-tu pa gre hvala, da jo je, ogibaje se samovoljnih novotarij, lepo poslovenil. Po vsem tedaj je „mali prirodopis“ tako napravljen in opravljen, da ga moremo toplo priporočati občinstvu. — Kar pa se tiče pisave slovenskih, ljudskim šolam namenjenih knjig, smo imeli že večkrat na jeziku, naj danes povemo. Tudi v „malem prirodopisu“ kakor v druzih knjigah za ljudske šole, v „Tovaršu“, „Vertcu“ itd. nahajamo še zmirom „Berno“, „kert“, „germ“ itd. namesti „Brno“, „krt“, „grm“. Brez dvombe je taka različnost v pisanji škodljiva in ovirna napredku. Po zgledu Miklošičevem, Vukovem in vzoru Českem izpušča se že davno v večem delu knjig in časnikov oni e, ki manj vajenega čitatelja le moti v izgovarjanji, ki ne bode „Brno“ rekel, ampak Bêrno; tako je imel v Ljubljani na velikem trgu čevljar Grm napis „Germ“ in hoté ali nehoté so ga memogredoči ljudje brali za „Gärma“. Tem nepristojniša je pa taka oblika, ako se pomisli, da šolske knjige gimnazijam in realkam namenjene je nimajo več, in še v časnikih, ki pišejo „terd“, „kert“ itd., nahajamo druzih neopravičenih novotarij na kupe! Sine ira et studio“ smo hoteli to svoje mnenje vsacemu razodeti, ki more pomagati, da se odpravi grajana različnost.

* *Uzajemna „abeceda“ jugoslavjanska.* — To je naslov neki novi „abecedi“, ki jo je letos „po dolgoletnem in neprestanem trudapolnem delu“ iznašel gospod Z. P. Ognjoslav. Na svetlo je prišla v Blaznikovi tiskarni v Ljubljani; dobiva se v vsaki boljši knjigarni in knjigovezalni (sic) cele Ilirije.

Vzajemnost! vzajemnost slovanska! Kako sladka beseda si ti! Koliko se je že o njej pisalo in govorilo! In zdaj, ko curkoma teče kri slovanska na jugu — kje si, Slovan, da ne bi ti žila hitreje bíla? da bi se ti srce ne unemalo za slovansko vzajemnost? Kdo vé, ali ne bode kri, ki jo katoličan in staroverec za vero in svobodo skupaj prelivata, rodovitno seme jugoslovanski vzajemnosti? Kalí jo — kakor znano — zraven vérske razlike, vnanja nje oblika — pisava. Tù latinica, tam cirilica! Evo, kitajski zid med brati! Bomo se li kedaj zedinili? Da bi mi latinico popustili, katere se je že skoraj ves izobraženi svet poprijel, katere se že tudi nemški učenjaki čedalje bolj poprijemajo *) — ni verjetno. Tedaj bode treba, da se vda manjšina. To je moje menjenje. Tega menjenja

*) Še celó Ljubljanski gimnazijski letnik je letos z latinico tiskan. In vsak dijačič, ki hoče biti kaj več, ko njegovi tovariši, piše nemške sestavke že z latinico. Pis.

*

pa ni gosp. Ognjoslav. On je ustanovil tako novo abecedo, ki je deloma latinica, deloma cirilica. Izpustil je iz obeh sedanjih abeced vse črke, ki se mu niso zdele lepe in jasne, in nadomestil jih z druzimi, čisto novimi, ali pa iz že znanih pismen sestavljenimi. „Trebalo je“ — pravi — „formo pismen, kar mogoče, zvôku primerno vpodobiti in ..... za vse zvôke, kateri so sorodni, tudi sorodne pismenske obraze tvoriti.“ — Gosp. Ognjoslav še dalje in precej obširno razlaga svoj sistem z ozirom na razna jugoslavenska narečja. Nekatere novih črk so jako čedne in sosebno kot kursivne se kažejo gladke, pa se res dajo tudi lahko pisati, druge spet so videti okorne ter dozdanji rabi vprek gredó. — Vpeljati bi se dal novi alfabet tako, da bi vse jugoslavenske novine vsak mesec vsaj eno novo črko vpeljale; v 2 letih — misli gosp. Ognjeslav — bi se že ves alfabet vdomačil. Jaz pa dvomim, da bi se to zgodilo. Uzor je lep, in trudapolno prizadevanje g. Ognjeslavovo je gotovo vse hvale vredno in kaže njegovo navdušenost za slovanstvo, toda pisatelji imajo svojo glavo in če bi kdo tudi najboljši pravopis izumil, drugi Slovani bi se ga vendar ne poprijeli brez sile velemogočnega diktatorja. Vsaj nas skušnja uči, da abecede, ki so se od navadnih alfabetov preveč oddaljile, niso sreče imele. Kje je na pr. Bohoričica, Danjčica, Metelčica, ki je vnela hudo abecedno vojsko, kje je Poklukarčica, ki se je po „Novicah“ skušala vmestiti za slovensko pisavo? Edina Gajčica je obveljala, dasi nepopolna, in je vzajemnost med Slovani zdatno pospešila. Dodajmo jej, česar jej manjka; naj se je poprimejo „staroverci“, pa — mirna bode Bosna! Koliko let se že trudi in dela naš Matija Majar za obveljavo vzajemnega slovanskega jezika, al — dosegel ni nič. Uzori Majarjevi kakor Ognjeslavovi so hvalevredni in se ne morejo spodbiti s tem, da ta ali uni šalo uganja z njunimi nasveti, vendar med lepo slovansko idejo in izpeljavo njeno stojé celi Čimborasi!

Politične stvari.

Note na papirji ne bodo rešilo Ercegovine in Bosne Turškega jarma, le puška ju more.

Da bi bila Srbija za rešitev svojo iz sužnosti Turške čakala pripomoči Evropejske diplomacije, še danes bila bi ona raja *) Turška! Ko bi ne bili Srbi l. 1862., ko so Turki Beligrad nehali bombardirati, neprestrašeno se oboroževali ter se junaško pripravljali na nov boj, ne bi bili dosegli Evropejskih vlad konferencije, v kateri se je Srbom dovolilo, kar so zahtevali, — ko bi Srbija leta 1866 ne bila svoje zahteve, da se Turki umaknejo iz Srbskih trdnjav, podpirala zopet z orožjem, še danes bi Turški topovi gledali skozi line Beligradske trdnjave in žugali razrušiti mesto! S puškami in handžari je morala Srbija podpirati svoje zahteve. Diplomacija ne bi bila ji pomagala, kajti Beust je takrat malo volje imel, kakor je dandanes ima Andrassy, Srbom na pomoč biti proti Turkom.

Gledé na te zgodovinske skušnje sme se pač vprašati, zakaj Srbska vlada odlaša krepko intervencijo za rešitev nesrečne raje, po krvi in veri jej sorodne? Turčijo diplomacija in ves svet že davno imenuje „umirajočega moža“, za katerega niti zdravila ni niti zdravnika več; sme se tedaj vprašati: so li diplomati glavo in srce izgubili, da mirno dopuščajo, da „umirajoči mož“ v zadnjih trenutkih svojega živenja še ko besna živina grize in popada okoli sebe? In vendar „Pester Ll.“ pripoveduje, da Evropejske vlade nameravajo Turčiji poslati skupno noto, v kateri jej svetujejo, naj Bosni in Ercegovini dá provincijalno avtonomijo! Turk in pa avtonomija dežel pod geslom Mohamedanskim, to je toliko, kot čedi jagnjet dati volka za pastirja.

Radostni slišimo tedaj nasproti, da narod v Srbiji in Črnigori noče se dolgo več dati za nos voditi po jalovih obljubah diplomacije ter da hrepení — vkljub cincanju svojih knezov — na pomoč hiteti milovanim svojim bratom, vedé, da se sami ne morejo rešiti sužnosti.

Poglejmo sedaj, kolikošno vojno moč ima Srbija in Črnagora, kakor nam jo v zanimivi knjigi popisuje c. k. stotnik Julij Debelak.

Vojska (armada) Srbska razpada v stalno četo in pa v narodno armado. Dolžnost v vojsko iti ima vsak Srb od 20. do 50. leta. V stalni armadi mora služiti 3 leta, v narodni pa 27 let, tedaj skupaj 30 let. Vojne službe oproščeni so le ministri in taki, ki so telesno ali moralično za vojsko nesposobni. V narodni armadi leží glavna moč Srbske vojske. Najviši poveljnik vsi armadi je knez. — Stalna armada, da deželi ne prizadene prevelicih stroškov, šteje le 5168 mož s 180 topovi. Če ima stalna armada v vojsko iti, se pomnoži le takrat, ako ima samostojno postopati; v tem slučaju se pomnoži na 8000 vojakov. — Narodna armada, ki ima pešce, konjike, topničarje, pionirje in trainere, je na 18 brigad razdeljena in razpada v 1. in 2. sklic. Vsaka občina dá eno ali več kompanij, vsak okraj en ali več batalijonov. Armada 1. sklica stavi 90.748 mož v vojsko, armada 2. sklica pa 57.600 mož, po tem takem znaša narodna armada obojnega sklica 148.348 mož, vsa armada skupaj tedaj 156.348 mož in 180 topov, ki pa se hipoma morejo pomnožiti. Vse, kar Srbska armada potrebuje, naredijo domá v deželi. Iz vsega tega je razvidno, da Srbska armada more hud strah biti Turški.

Črna gora je skozi in skozi vojaško vredjena, ona zato nima stalne armade, kajti vsak Črnogorec je vojak od 17. do 50. leta. Cela dežela je razdeljena v nahije; vsaki nahiji zapoveduje en vojvoda; vsaka nahija obsega več plemen, katerim zapovedujejo kapitani; tem kapitanom pa so podložni stotinarji in desetčarji; vsak desetčar ima pod seboj 10 vojakov ali 5 hiš, ker navadno vsaka hiša dá po 2 vojaka. Iz vseh 8 nahij se nabere 25.000 vojakov. Črnogorska armada se more prav za prav imenovati „črna vojska“ (Landsturm), ki ima pešce in topničarje, kateri se morajo v boji sami živiti. Strelni prah si Črnogorci sami delajo domá. Ta armada sama je v stanu se v svoji gorati deželi braniti tujim napadom, s Srbsko armado pa združena strahovati Turka.

Naj bi se to nemudoma zgodilo! V njunih rokah je svoboda ali pa sramota!

*) Raja (turška beseda) pomeni to, kar naša beseda čeda; tako se imenujejo v Turčiji vsi podložni, ki niso Turki.

Naši dopisi.

V Gorici 14. — Srednji šoli in učiteljsko izobraževališče z vadnico so končali danes šolsko leto. Ljudske (mestne) šole bodo imele sklenitev še le 31. avg.; na kmetih pa ima vsak okraj ali kraj svoj počitnični red. — Pred seboj imam 25letni „Jahresbericht“ najstaršega in častitljivšega našega učilišča — c. k. drž. gimnazija. Sestavkov ima gimnaz. letnik dvoje: a) „Vetâlapančavinçatî“, t. j., zbirka pravljic iz sanskrita prevedenih; spisal prof. Al. Luber; b) „Bildungsgesetze harmonischer Zahlen“, spisal direktor dr. Zindler. Profesorjev, učiteljev in suplentov je bilo 19 za obli-

gatne predmete. (Izmed teh učiteljev pa so 3 na odpustu; 2 zarad bolezni, 1 je okrajni šolski nadzornik). — Učencev je bilo konec leta 256; Slovencev namreč 125, Lahov 106, Nemcev (?) 25. — Pripravljavnica gimnazijska je imela 38 slov. učencev. Šolnina znaša na gimnaziji 1980 gold., v pripravljavnici 272 gold. Vérstvo se bo učilo v prihodnje v pripravljavnici, v I. in II. razredu, kakor do sih mal, v maternem jeziku; v III. in IV. razredu pa ne več tako, ampak po nemški. V viših razredih je bil in ostane učni jezik nemški. — Pretekli ponedeljek je bil novi Ljubljanski škof, dr. Pogačar gost našega prevzv. nadškofa. Bil je tudi pri konecletni „besedi" v nadšk.-Werdenberškem semenišči in ga je tam vse prav zanimalo. Zdaj, ker je papeževo potrdilno pismo že došlo v Ljubljano, je gotovo, da bo konsekracija v ondašnji stolni cerkvi 5. septembra t. l. Po pravici povem, da smo tudi mi tukaj radovedni, kako bode novi vladika vladal. Nadejamo se, da dobro — non obstantibus quibuscumque. — Ne zamerite, gosp. vrednik, da Vas enmalo nadlegujem. Tam enkrat, menda po Vaših volitvah za kupčijsko zbornico, so prinesle „Novice" nek dopis iz Gorice o Samaso-vih zvonovih na naši Sveti Gori, kteri je bil res mojim dopisom podoben, kakor jajce jajcu, tako, da moram pisatelju tistega sestavka častitati, da me *) je tako izvrstno (hoté ali nehoté) posnemal. Vam, gosp. vrednik, je gotovo znano, da nisem jez nikomur nič ne sporočil, ne „dát poslal v Ljubljano" zadevajočih zvonove Svetogorske, kterih — razen vélikega — nisem še slišal do današnjega dne. (Vélikega slišim včasih v svoje stanovanje.) Vse, kar se je poslednji čas pisalo o Samasovih zvonovih sploh in o Svetogorskih posebej, izvedel sem jaz še le iz časnikov in iz znane nemške doklade „Novic" št. 24 „Ein Wort zur Abwehr". Prosim torej, potrdite **) mi to-le dvoje: 1) Da jez nisem edini Vaš dopisnik v Gorici (saj Vam dohajajo dopisi iz Gorice tudi, kedar sem jez daleč od tod); 2) da Vam nisem jaz nikdar nič sporočil o zvonovih na Sv. Gori. — Tako bi lahko tudi druge časnike in pa neznanega mi pisatelja omenjenega sestavka „Ein Wort...." povabil, da naj mi enako spričevalo dajo — ko bi me poznali. — Kaj jaz mislim o zvonovih Samasovih ali pa Broili-evih, ne spada sem. Znabiti, da sčasom kaj spregovorim o njih.

Iz Liburnije 15. avg. — Časi krutega turškega gospodarstva i zatiranja naše braće v Ercegovini i dr. su sbrojeni. Upornici imaju dovoljne pomoći: dobre voditelje i izvrstno oružje. Stalno je junački Slovenac Ivan Pohar vodjom kakve junačke čete jerbo bivajućim od 1862 v srbskoj vojsci bila mu rieč: Samo, da na Balkanu zagrmí, pa hajd! u oganj za milu braću po krvi i krstu. Riečke kukavice, miesto da budete dosadnimi odličnom gostu Alfonzu — tamo na Balkanu kažite hrabro srce i junačku mišicu!

Iz srednje Istre 13. avg. U. G. — V nedeljo 1. avgusta je toča okoli Buzeta en del Krasa, Učko, Sv. Peter blizo Volovskega, Iko in Lovran popolnoma potolkla. Čez celo uro je padala. — Grozdje v nekih krajih močno boleha, tudi krompir je začel gnjiti, sena je malo, in še to v snopih na njivah gnjije, kajti tukaj ni ne kozolca, ne skednja, mlati se pod milim nebom. — Železnica dobro napreduje; pa revež, kdor si mora ondi kruhek služiti! Gizdavi, lepo oblečeni mladenči dohajajo na delo; čez kake tedne se pa vračajo revni, raztrgani..... Imenujejo to železnico „Baraba" menda od hudoglasnega Baraba, kateri je bil razbojnik.

Iz Kubeda v Istri 12. avg. *) — Ni davno, kar sem potoval s Pasjanskim županom g. Janezom Čepek-om. Ta veseli gospod je oni mlinar, ki je na Kubedskem taborji govoril. Res je vrl Slovenec, in tudi vsaka Brščica, koja naji je srečala, ga je vljudno pozdravljala. Meni je bilo to prav všeč; zato sem ga pa vprašal, zakaj se v njegovi občinski pisarnici ne piše po slovensko, kakor to čini bližnja Dolina, koja ima načelnika občinskega mnogozasluženega in z zlatim križem za zasluge okinčanega gosp. Jovana Lavriho, in dva tajnika vrla Slovenca gospoda Paplerja in Černija? mi odgovorí, da bi to tudi on iz srca rad storil, česar ljudstvo tudi želí; al tajnik mu ni zmožen slovenskega jezika. — Istra! poglej dva svoja stolpa: Kastav v iztoku, Dolina na zapadu! Tukaj (v Dolini) se v občinski pisarni piše slovensko, tam (v Kastvu) hrvaško. Posnemaj ju, da se otreseš tujega — laškega — jarma!

Iz Učke 14. avg. —m— Nepopisljivim veseljem pozdravljamo Sloveni imenovanje novega biskupa Tržaškega milega nam rojaka milostivega gospodina Jurja Dobrilo. On ima srce in razum „za vero in domovino", poput česa zovejo ga „spasitelja Istre". In zbilja nakanil je učiniti v Pazinu, kjer so sposobni o. o. frančiškani učitelji bili — a sedaj učiteljstvo svetovnjakom odstopili — novo katoliško gimnazijo za odgojo svečenikov. Krasna nakana! Pomoč od zgoraj mu je obečana, svečenstvo pa, ako ikada žrtvovalo, če v to imé radostno priskočiti. Kdo bode mu naslednik v Poreču, nezna se još; al čuje se, da je trojica učinjena v osobah gg. dr. Feretić a, kanonika v Krku, dr. Glavina, častnega kanonika in župnika v Trstu, in g. Račić a, c. k. mornarskega župnika, infuliranega opata Lakrome. Najvrleji je stalno g. dr. Glavina.

Iz Kostanjevice 14. avg. (*Nove volitve za občinski zbor*) bodo čez 10 let vendar spet, pa bi menda še ne bile, ako bi ne bilo po toliko letih toliko srenjskih mož pomrlo, da županija včasih že sklepati ni môgla. Zdaj se bo pokazalo, ali so volivci možje, katerim je blagor soseske več kot lastna mošnja, in ali so samostojni možaki ali pa hlapci Gačevi in pa Krške gospóske? Volitev je po postavi svobodna, nobeden nima oblasti, volivčeve vestí v zadrego spravljati; pri občinski volitvi je volivec več kakor cesarski glavar Krški! Kdor pa Gača še zdaj ne pozná, naj si dá puščati, da se mu zaliti možgani izvedrijo in da po tem sprevidi, v kakošno blato je mesto naše zabredlo poslednja leta ne le gledé po slabem gospodarstvu, temuč tudi po tem, da je tujščina v vsakem oziru zvonec nosila! Če tudi je figa móž, „finfarjev" in volkov v jagnječjem kožuhu dokaj v naši občini, mislim vendar, da imamo tudi še móž, kateri pravico stavijo nad „žlahto", resnico nad laž, čast nad sramoto, blagor mesta nad lastno dobičkarijo. Tem veljá ta moj opomin, da ne držé križema rok in ne dadó nevednih soseščanov loviti v zanjke nemčurske, ampak da pogumno in pošteno storijo o tem važnem trenutku vse, kar zahteva korist občine, pa čast domovine od njih!

Iz Cola nad Vipavo 10. avg. — Iz tiskarne Kleinove in Kovačove v Ljubljani sem te dni dobil naročene „občinske davkovske bukvice", ki so tako dobro

---

*) „Mé"! Kdo pa si ti? — bo kdo vprašal. Jez sem tisti dopisnik „Novic", o kterem pravijo, da se ne zna zatajiti, kterega tukaj vsi poznajo, tisti, kteri je lani meseca februarja sam za-se, na tihem, obhajal že 20letnico svojega dopisovanja v „Novice". Prizanesite mu to „švohóst"! — Kdo so drugi izredni tukajšnji dopisniki „Noviški", ne vem. — Malo kedaj sem kaj preklicaval ali komu pojasnoval, kar sem pisal! ta pot pa imam posebne vzroke za to. Pis

**) Oboje radi očitno potrdimo, da tudi pred svetom resnici damo, kar resnici gre. Vred.

*) Tandem aliquando! Srčna hvala. Vred.

narejene, da jih županom prav živo priporočam, kajti marsikak prepir med tistim, ki davek plačuje, in tistim, ki ga odrajtuje, bode po teh bukvicah odstranjen. — 27. dne u. m. je na Janeza Saražen-a, ki je tukaj občinski kal (vodnjak) delal, veliko in težko topolovo drevo padlo, ter mu hrbet in levo nogo tako strlo, da je čez 3 in pol ure previden s sv. zakramenti za umirajoče svojo dušo izdihnil. Saražen je pri podiranji topola bil premalo previden, in zato ga je tem lože nesreča zadela, ker je močna sapa drevo s koreninami naglo na tla vrgla. Čeravno je ranjki prerad vince srkal, mu gre vendar hvala, da je bil priden delavec in tako izurjen v napravljanji vodnjakov, da mu ga ni kmalu para. Gospod župnik Janža so ga prav prijazno brezplačno pokopali. Ker smo tedaj Janeza zgubili, potrebujemo namesti njega izvedenega mojstra, da nam dovrši že na pol narejeni vodnjak. Naj se tedaj pri podpisanem županu oglasi, kdor je kos temu delu!

Andrej Rovan, župan.

Iz Bizavika pod Ljubljano 16. avg. — „Novice" so v zadnjem listu oznanile prerano smrt nepozabljivega prvega predsednika mlade čitalnice naše g. Janeza Štefeta, katero je 17 tednov vodil kakor oče vodi sina; — da! še na smrtni postelji je imel skrb za napravo čitalnične naše zastave, o kateri ne on in ne mi nismo mislili, da njemu za pogrebom se bode prvikrat razvila! Al previdnost Božja je tako sklenila. Od 8. do 18. dne t. m. kaže črno ovita zastava žalovanje čitalnice naše po ljubljenem svojem predsedniku, 18. dne t. m. pa boste dve sv. maši z biljami pri sv. Miklavžu v Bizaviku. Naj v miru počiva!

Odbor čitalničin.

Iz Ljubljane. — Rojstni dan presv. cesarja Franc-Jožefa se je danes obhajal s slovesnimi mašami.

— (*„Tagblatt" pred porotniki.*) „Kaj li bo danes pri deželni sodniji?" Tako se je prašal marsikdo, ki je v sredo videl tje romati najviše uradnike c. kr. deželne vlade, več odličnih nemčurjev, pa tudi mnogo Slovencev. Ko je pa stopil v sodnijsko dvorano, videl je tam deželnega glavarja dr. viteza Kalteneggerja, vladnega svétnika grofa Chorinskega, Litijskega okrajnega glavarja viteza Vestenecka, vladnega komisarja viteza Alpi-ja, vladnega zdravstvenega koncipista dr. Keesbacher-ja, dr. Suppana in več druzih, pred to gospôdo pa sedeti na klopéh dvanajst priprostih móž iz različnih krajev naše dežele. Kdo bi bil mislil, da imajo danes ti, a ne uni odločilno besedo. Kaj tedaj je bilo? „Tagblatt", tisti list, ki že več let brez vsega strahovanja, zato pa tudi z neverjetno predrznostjo uganja nesramnosti vsake vrste in napada in popada osebe, kakor da bi stal pod višo protekcijo, je vendar enkrat eno stàknil in ta dan se imel zagovarjati pred ljudsko sodnijo — pred porotniki.

Zakaj je bil tožen, je našim bralcem iz 3. letošnjega lista že znano. Hudo je bil namreč razžalil gospoda Kreča, deželnega tajnika, v treh člankih, češ, da je Silvestrov večer pri požaru v krojaški ulici razgrajal in ljudí hujskal proti ukazom mestne policije, — da je par let prej enako razsajal v Malnarjevi gostilnici v Bledu zato, ker natakar ni znal slovenski in da je ta komaj všel njegovi surovosti, naposled pa ga obrekoval, da ni naredil državne skušnje, da toraj službi svoji ni kos itd. — Kar je bilo v teh člankih nesramnih laží in najgrših psovk nakupičenih, bilo bi žalilo vsakega, če tudi ne bi bil deželen uradnik, kakor gosp. Kreč, ki je že svojemu stanu dolžan, braniti svojo čast zoper take grde javne napade. Zato je tožil „Tagblatt" zavoljo razžaljenja časti in javnega obrekovanja njegove osebe. Da je „Tagblatt" čutil, da mu gre za kožo s to tožbo, temu je dokaz to, da je za svoje priče izbral si veliko gospodo, o kateri je mislil, da mora strašen rešpekt izbuditi pri priprostih porotnikih, med katerimi jih je bilo mnogo kmetiškega stanú; tem — so si menda mislili „Tagblattovci" — bodo „kmetje" več verjeli, ko pričam Krečevim nevisokega stanú.

Naj zdaj podamo bralcem kratek posnetek pravde, kakor se je vršila. Sodnije predsednik je bil više deželne sodnije Graške svétnik Heinricher, prisednika pa svétnika pl. Gariboldi in Pesjak. Dr. Mošé je zagovarjal gosp. Kreča, ki je pa tudi sam bil nazoč, zagovornik zatoženca Fr. Spitalerja, vrednika „Tagblattovega", je bil dr. Suppan. Za porotnike so bili izbrani: gg. Aleš Žgur iz Podrage, Skender Ličan iz Bistrice, Fr. Olivčič iz Brda, Jože Ferjančič iz Goč, Jan. Dekleva iz Vrem, Anton Burgar iz Postojne, Andrej Debevec, Jan. Šunko iz Ljubljane, Tolazi iz Čovca, Peter Marinšek iz Senožeč, France Golob iz zgornjih Bitinj, Janez Benedek iz Ljubljane. Najprvo je bil zaslišan Fr. Spitaler, ki je bil nekdaj profesor na Reki in v Gorici, a zavoljo nenravnega in pohujšljivega življenja prišel ob službo. Zato ga tudi zatožba imenuje „moralično spridenega človeka", od katerega je pričakovati razžaljenja častí bližnjega. On je oženjen, ima 500 gold. penzije, pri „Tagblattu" pa vleče po 1000 gld. na leto. Razžaljivih člankov ni pisal sam, dobil jih je, kakor je rekel, od „velespoštovane osebe" (hochangesehene Person *), jih prebral in potem dal v tisek, zato izreče z nekakim ponosom, da prevzame vso odgovornost za-nje sam in hoče **dokazati**, da je resnica, kar je pisano v njih, in da gosp. Kreč zasluži navedene psovke.

Predno se začne dokazovanje, zahteva dr. Suppan, naj se obravnava preloži, zato ker dveh prič ni nazočih, namreč c. k. deželnega predsednika viteza Widmanna in pa trgovca Lasnika, po čegar sporočilih je bil pisan prvi članek. Prvi namreč je vložil dr. Keesbacherjevo spričalo, da ima nahod, drugi pa je šel s strelci v nemški Stuttgart. Dr. Mošé se ustavlja temu zahtevanju, in sodnija sklene, da se ima obravnava vendar-le nadaljevati; Lasnik je zarad nenazočnosti obsojen na 10 gold. kazni.

Sedaj se začne dokazovanje tega, kar je „Tagbl." trdil. Po prebrani zatožbi se prvi zasliši gosp. Kreč, ki pripoveduje, da je v krojaških ulicah, ko je videl, da so se ljudje z nemškimi besedami odganjali od požara, pa niso ubogali, edino le rekel: „po domače jim povejte, pa bodo šli!" Na to priskoči trgovec Lasnik, ga zgrabi za suknjo in pokaže mestne straže načelniku gosp. Bertolu. To je bilo vse njegovo „razgrajanje" in „hujskanje", potem je šel v kavarno. — Kar se tiče njegovega „razsajanja" v Bledu, pravi, da je res v Malnerjevo gostilnico šel pit vrček piva, a ko je zapazil, da natakar ne ume slovenski, je svoje začudenje zarad tega izrazivši naročil si pivo z besedo nemško in potem mirno odšel. Kar se tiče očitanja, da ni naredil državne skušnje, je po spričalih razvidno, da je naredil tri takrat potrebne skušnje, izmed teh eno, ki je enaka oni, katero mu je naložil dež. odbor. — Gospod Kreč je hotel govoriti slovenski, al predsednik temu ugovarja, češ, da zatoženec ne ume slovenski in da se bo zato nemški obravnavalo, vsaj vsak porotnik **mora** znati nemški. (!!)

Predno se zaslišijo priče, preberó se „Novice" štev. 3. t. l., v katerih je bil ponatisnjen celi nemški prvi „Tagblattov" članek z dotičnimi opazkami.

Prva priča, gosp. Miha Pakič, popisuje dogodbo v krojaških ulicah prav tako, kakor gosp. Kreč, s

*) O svojem času se je mnogo govorilo, da je te članke pisal Dežman.

katerim je s čitalnice šel; on je slišal besede: „po domače jim povejte, pa bodo šli“ — druzega pa nič; tedaj gosp. Kreč ni mogel razsajati. Isto tako pripoveduje g. Miha Končar, požaren brambovec, ki je tik gosp. Kreča stal. Deželni glavar vitez dr. Kaltenegger je bil tudi pri ognji; njemu je vitez Widmann rekel, da se njegov tajnik (Kreč) „čuda lepo“ vede, a on sam ga ni ne videl ne slišal razgrajati. Priča gosp. Bertolo, mestne straže načelnik, kateremu je bilo isto noč za red skrbeti, pravi, da mu je trgovec Lasnik pokazal g. Kreča, naj ga aretira, češ, da razgraja in ljudi šunta. Na to je on k njemu stopil, al videl, da se Kreč spodobno obnaša. Na vprašanje dr. Mošeta pritrdi, da, ko bi se bil Kreč res tako obnašal, kakor je „Tagblatt“ pisal, bi mu bili mestni stražniki, ki so bili po ulicah nastavljeni, to gotovo naznanili. — Te priče tedaj, dasiravno so bile okoli g. Kreča, ne vedo nič o razsajanji ali hujskanji, pač pa so videle agenta Dobrina hudo ropotati. — Trgovca Lasnika ni bilo pričujočega, ker je šel v Stuttgart na strel, zato se bere njegova izpoved, ki je prav enaka „Tagblattovemu“ članku. Gosp. Kreč ugovarja, da ga je Lasnik menda zato tako surovo napadel, ker ga je hotel osramotiti pred deželnim glavarjem, deželnim predsednikom in drugimi, katere je za njim videl. Deželni predsednik vitez Widmann je izrekel pred sodnikom, da je g. Kreč ropotal menda zato, ker se v Ljubljani še „nemški“ komandira, sploh je njegova izpoved zeló opoprena z izrazi, ki pričajo, da mu Kreč ni „persona grata“. — Grof Chorinsky, deželne vlade svetnik, in pa vitez Vesteneck, ki proti porotnikom obrnjen ponosno pové celi svoj naslov in da je zdaj okrajni glavar v Litiji, trdita, da sta videla in slišala Kreča razsajati in ljudstvo hujskati proti požarni straži in ukazom načelnika mestne policije; vrh tega se jima je zdel Kreč celó pijan, ker se je obnašal tako, kakor se omikanemu in treznemu človeku ne spodobi. Enako priča vitez Alpi, komisar pri c. k. deželni vladi. Gosp. Kreč pravi vsem naravnost v obraz, da to, kar so pravili, ni resnica. Gosp. Koloredo, ki je s Krečem bil v kavarni, pripoveduje, da ta ni mogel biti dalje časa pri ognji ko kakih 5 minut; o razsajanji nič ne vé, pač pa mu je Kreč pravil, kako neotesano ga je Lasnik napadel. Priča dr. Keesbacher je obudil mnogo posmehovanja. Pričati je imel o dogodbi v Bledu med Krečem in natakarjem. Al on sam tega ni slišal ne videl, marveč peljaje se z Bleda po železnici je slišal v drugem oddelku vozá pogovarjati se „ljudi, katerih ni poznal“, o omenjeni dogodbi. „Parturiunt montes et nascitur ridiculus mus“, si je vsakdo mislil. Ko je odšel, zahteva dr. Mošé, da bi se brala ona pisma vodij realke na Reki in v Gorici, iz katerih je razvidno, da je zatoženec Spitaler zavoljo nenravnega in pohujšljivega življenja prišel ob službo, ker bili bi tudi Ljubljančani radi izvedeli, kar v Gorici in Reki vrabci po strehah kričijo. Dr. Suppan, njegov zagovornik, se temu vstavlja, in ko sodnija sklene, da se ne bodo brala, naznani dr. Mošé, da si pridržuje pritožbo zarad ničevnosti, rekši, da porotniki morajo vedeti, kacega človeka imajo pred seboj. Bere se potem še stenografični zapisnik one seje deželnega zbora Kranjskega, v kateri je bil Kreč skušnje oproščen, dalje spričala njegova, iz katerih je razvidno, da ima dovolj skušenj in da je „Tagblatt“ ga po krivem napadel.

Dokazovanje je zdaj končano in obravnava za nekoliko preneha, da sodnija sestavi vprašanja, katerih je potem, ko je po dr. Mošetovem zahtevanji bilo pridanih še nekaj o zanemarjanji vredniške dolžnosti, vseh skup 27 v treh vrstah, namreč: 1) je li zatoženec Kreča dolžil kazni vrednih činov, ga zasmehoval in zasramoval? 2) je li to dokazal? in 3) ali ni zanemarjal svoje vredniške dolžnosti?

Konečno se oglasí g. Kreč še enkrat rekoč, da ni mislil, da mu bo že v viših letih treba iskati pred sodnijo pomoči zoper ljudí, ki mu po časti segajo. Al on je moral tožiti, to je dolžan ne le sebi, ampak tudi svojemu stanu kot uradnik. Njemu se zdi, da mu nasprotniki s takimi napadi po kruhu strežejo. — Za njim prične dr. Mošé svoj govor do porotnikov, v katerem dokazuje, da človeku največo bogastvo je poštenje. Ako kdo vse, premoženje, družino itd. zgubi, pa poštenja ne, ni zgubil veliko. Kdor je pa ob poštenje, on je ob vse! „Tagblatt“ pa je s svojimi nesramnimi članki jemal g. Kreču najdražje, kar ima, jemal mu je vse, namreč poštenje, in to na podlagi natolcevanja in laži, katerih ni mogel dokazati. Podal se je sicer v dokazovanje, al to mu je strašansko spodletelo. Tedaj je dokazano nasprotno, namreč to, da se je gosp. Kreču krivica godila, da je na svoji časti hudo poškodovan in da, če porotniki Spitalerja ne bi obsodili, bil bi obsojen gosp. Kreč, ki bi bil ob svoje poštenje. Hudobno dejanje je dokazano, in najden je tudi storilec v osebi zatoženca Spitalerja, ki je celó z očitnim ponosom obstal, da je članek prej bral in ga dal potem v tisek. Zato pričakuje za gotovo, da bodo porotniki, ki so prisegli, da bodo sodili le po svoji vesti in najboljšem prepričanji, obsodili zatoženca. — Ta govor, katerega smo le ob kratkem posneli, je viden vtisek naredil na porotnike; dr. Mošé pa se je pokazal ž njim iskrenega zagovornika pravice, in pridobil si mahoma odlično spoštovanje. Vse drugače je govoril ali marveč „molil“ Spitaler, ki se je vsedel na oglodano in oguljeno politično mrho in že v začetku svojega klobasanja razžalil porotnike, češ, da niso njegove narodnosti in ne njegove politične stranke, toraj se mu ni nadjati nepristranske sodbe. (!!) Spletel je dolgo kito obrekovanj Slovencev, zato je na obrazih porotnikov bila brati opravičena nevolja. Zagovornik njegov dr. Suppan sicer ni jezil porotnikov, a dolgočasil jih je s svojimi razlogi in trdil sem ter tjè kaj čudne reči, namreč, da po člankih „Tagblattovih“ Kreč nikakor ni žaljen, priimki, kakor „roher Geselle, zu Excessen geneigte Natur, Stänker“ itd. Suppanu niso razžaljive psovke. — Ko je dr. Mošé še kratko pa krepko zavrnil obá in na to še dr. Suppan nekaj odgovoril, je predsednik sodnije porotnikom podal posném cele obravnave.

Ob desetih zvečer gredó porotniki v odločeno jim sobo posvetovat se, in ko se vrnejo nazaj, bere načelnik njihov, gosp. Andrej Debevec, hišni posestnik v Trnovem v Ljubljani, razsodbo porotnikov, po kateri je zatoženec z 11 glasovi proti enemu spoznan kriv razžaljenja časti, zasmehovanja in obrekovanja g. Kreča; isto tako so porotniki z 11 proti enemu glasu razsodili, da „Tagblatt“ ni dokazal, česar je Kreča dolžil. Oprt na to razsodbo predlaga potem dr. Mošé, da se obsojeni ima kaznovati po postavi.

Obravnava je končana ob eni popolnoči, predsednik sodnije pa naznani, da razsodba se naznani drugi dan ob 7. uri zvečer. To se je zdodilo, pa vkljub skoro enoglasnemu izreku porotnikov v vseh vprašanjih je bil Spitaler obsojen le zarad zasmehovanja gosp. Kreča na 14 dni zapora z dvema postoma, in da „Tagb.“ zgubi 60 gl. kavcije. Temu dodamo le še nekoliko opazek. Gosp. Aléšovcu, vredniku „Brenceljna“, je leta 1871 sodnija pripoznala 2 mesca, „Slovenec“ je zgubil koj prvikrat 300 gold. kavcije. Kako da je bila pri „Tagblattu“ [illegible] tako milostljiva? Otožencu Spitalarju se je pa [illegible] sodba prehuda zdela, zato je njegov

zagovornik naznanil pritožbo zarad ničevosti. Dr. Mošé si je pritožbo pridržal. Mnogo bi imeli kritikovati o tem, kako se je vršila obravnava, — kako se je predsednik Heinricher branil slovenščine v obravnavi in kako strašansko je slovenščino trpinčil v branji in govoru, — kako zeló mu je bil Spitaler na srce priraščen itd. itd., al nam zadostuje to, da je po poštenih možakih iz vse dežele obsojeno večletno nesramno početje „Tagblattovo“ in njegovih pajdašev. Le nekaj je še, kar nas sili k očitnemu vprašanju in to je: Kakor je iz obravnave razvidno, bila je dvojna vrsta prič v svojih izpovedbah druga drugi strogo nasprotnih kakor noč in dan; vse priče pa so prisegle na svoje izreke, tedaj je ena vrsta prič morala priseči po krivem, — katera?

— (*V poslednjih dveh sejah deželnega odbora*) je bilo sklenjeno, da se prodaja šolske knjige „latinsko-slovenske vaje“ prof. Žepiča za 1. in 2. gimnazijski razred izročí v Ljubljani bukvarju Kleeru in Blaznikovi tiskarni. Cena obširni trdo vezani knjigi je 2 gold. To šolsko knjigo (prve te vrste v slovenskem jeziku) bodo ravno po tej ceni prodajali tudi bukvarji v Kranji, v Novemmestu, v Celji, v Mariboru, v Ptuji, v Celovcu, v Gorici in v Trstu, ter se imena onih bukvarjev pozneje naznanijo. — Dopis deželnega predsedstva, da je sklep zadnjega deželnega zbora o prikladah na direktne davke in na vžitnino za zemljišno odvezni zaklad za leto 1876 zadobil cesarjevo potrjenje, je bil na znanje vzet. — Na kmetijsko družbo se je obrnil deželni odbor za svèt o tem, ali bi se stroški za pokončanje trtne uší in za povračilo škode, ki jo ta mrčes napravi vinorejcem, v smislu §. 19 državne postave od 3. aprila t. l. prevzeli na deželni naklad ali ne.

— „Das ist ja ein gelinder Belagerugszustand für Euch Slovenen“ — nam je rekel v pondeljek neki Nemec na povratku iz Bleda, ko je slišal, da je c. k. deželno predsedstvo Ljubljansko prepovedalo čitalnici in „Sokolu“ sestanek (shod) društev iz sosednih dežélá, malo prej pa tudi zabranilo javno nabiro darov za uboge Ercegovince, ki bežijo pred krvoločnim Turkom na zemljo Avstrijsko. — Res prav taka podoba je — mu zavrne Slovenec — in to tem več, če beremo, kako so ravnokar Avstrijski nemci pri „nemškem zaveznem strelu“ slavili veliko Nemčijo ter iz vseh grlov „hoch“ kričali „dem theueren deutschen Vaterlande“, ko je vojvoda Virtenberški strelcev slovesnost končal z besedami: „Sie haben das Wehen des Geistes verstanden, der unser Fest durchzogen, möge dieser Geist ein festes Band sein, das alle deutschen Stämme umschlingt!“ Nad tem „Geistom“ se nihče ne spodtika, ta trdna zveza se ne prepoveduje! In udje konstitucionalnega društva Ljubljanskega tudi so kričali „hoch, hoch das theuere deutsche Vaterland! hoch ein einig Volk von Brüdern!“ Sinovom monarhije Avstrijske pa je prepovedan „sestanek“. — Wie Ihr Slovenen doch kurzsichtig seid — kennt ihr denn das alte Sprichwort nicht: „Ja Bauer das ist was anderes?“ — Rekši odide.

— Gosp. profesor Povše je dovršil od ministerstva kmetijstva mu izročeno nalogo in preiskal rodove goveje živine, ki se nahajajo dandanes na Kranjskem, ob enem pa je na prošnjo družbe kmetijske ogledal zarod iz državni podpore po deželi razdeljenih žlahnih juncev in telic. Radostni slišimo, da mu je ta ogled kazal očiten napredek o govedoreji.

— Gosp. profesor Haberlandt, od ministerstva kmetijstva iz Dunaja poslan, da ogleda na Štajarskem, Koroškem in Kranjskem kmetijske in kovaške šole, je pretekli teden po ogledu grajščine Grm poleg Novega mesta vrnivši se v Ljubljano ogledal tukajšno kovaško in živinozdravniško šolo ter vso njeno napravo z gorko besedo pohvalil.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Premoženje ranjcega cesarja Ferdinanda, ki se je po oporoki njegovi že izročilo Njeg. Velič. cesarju Franc Jožefu, znaša z všteto vrednostjo grajščin, obligacij itd., blizo 30 milijonov gold.

— Ko je nedavno slavni prof. Rokitanski se v zanimivem govoru poslovil od učiteljstva svojega, je med drugim se odločno izrekel zoper žensko osvoboditev (emancipacijo), pa tudi ostro grajal postavo nove êre, po kateri mora 70 let star profesor popustiti učiteljstvo, če tudi je še telesno in duševno zmožen za to; rekel je, da še malokedaj je bila tako nerodna postava dana, kakor je ta, po kateri utegne učiteljstvo mnogokrat najboljo moč zgubiti.

Moravsko. Iz Brna. — Podoba je bila, da se upor tukajšnjih delavcev zoper fabrikante bode mirno poravnal; al temu žalibog ni tako. Veliki fabrikantje ostanejo trdovratni in nočejo delavcem zboljšati plače, zato mnogo njih zapušča Brno; to pa škoduje manjšim fabrikantom.

Hrvaška. Iz Zagreba. — Deželni zbor je sklican na 23. dne t. m. ter bode zdaj trajal le do srede septembra meseca.

Ogersko. — Magjarski vladni časnik piše, da ministerstvo namerava tuje naselnike na Ogersko vabiti in s tem število delavcev in bogastvo dežele pomnožiti. Al veliko vprašanje je, ali bo kak tujec tudi pod ugodnimi pogoji veselje imel naseliti se v deželi, katera hoče vse druge narode potopiti v magjarizem.

Laško. — Liberalci upijejo in zabavljajo strašansko, da so pri volitvah občinskih v nekaterih mestih klerikalci zmagali. No, liberaluhi še v občinskem zastopu ne privoščijo sedežev možem takim, ki niso vere zatajili!

Francosko. Iz Pariza. — Državni zbor je odložil svoje delovanje do 4. novembra, potem ima hitro dovršiti še nekatera dela, in ko bodo ta dokončana, bode zbor razpuščen. Ali bode pač glavno delo tega državnega zbora dolgo življenje imelo?

Turška. Najnovejša poročila so ta, da se je upor vnel zdaj tudi v Bosni. V Ercegovini je na nogah že čez 8000 mož zoper Turke, in ti so bili na več krajih že tepeni. Največa moč je okoli Trebinj, tudi Metković je že v njih rokah. Pri teh je tudi tisti g. Hubmayer, ki je oni mesec podal se iz Ljubljane tje, in sicer je poveljnik topničarstva, ker je bil prej topničarsk podčastnik. Prostovoljci deró od vseh krajev skup, Dalmatincev in Črnogorcev je posebno veliko med njimi. Avstrijska vlada je čudno neutralna postala; dovoljuje namreč Turkom, spravljati pri Kleku svoje čete na suho, Dalmatinske meje pa jo zastavila in brani prostovoljcem čez nje. Turška je sklenila 20.000 vojakov poslati na bojišče. Skupno število njene vojne v Carigradu, Šumli in Monastiru ne znaša zdaj več kot 35000 pešcev, 6000 konjikov in 3 topničarske polke, pa se dá pomnožiti na 60.000 mož.

Srbska. — Narod sili na boj in je sprejel kneza s klici: Ne „Natalije“, ampak „batalijo“ bi si bil moral zdaj izvoliti. Dolgo se Srbi knezu ne bodo dali držati, da ne bi pomagali upornikom.

Odgovorni vrednik: Alojzi Mak in založba: Jožef Blaznikovih dedičev v Ljubljani.